

สิ่งที่อยากเห็นจากรัฐบาลใหม่

- ปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกิ -

pat@econ.tu.ac.th

คอดีมน์ เศรษฐ์ ธรรมศาสตร์ ตลาวิชา

หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ ฉบับวันที่ 26 มกราคม พ.ศ.2552

รัฐบาลใหม่เสนอนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจหลายประการ ความน่าพอใจของนโยบายเหล่านั้นคงไม่ได้ตรงไปตรงมาแก่การบวกตัวเลขงบประมาณที่รัฐประกาศว่าจะใช้จ่ายเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจเท่านั้น

สิ่งหนึ่งที่อยากให้รัฐบาลและผู้กำหนดนโยบายมองเห็น คือการดำรงอยู่ของบทบาทของภาคประชาชนที่อยู่ในรูปของกลุ่ม องค์กรชุมชน และ เครือข่าย และการดำรงอยู่ของเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการ (informal sector) ขนาดใหญ่ คุณทักษิณประสบความสำเร็จไม่ใช่ด้วยความสามารถในการกำหนดนโยบายประชานิยมแบบลอยลงมาจากบนสู่ล่าง แต่เป็นความสามารถในการมองเห็นการทำงานของเครือข่ายภาคประชาชน แล้วหยิบฉวยและดึงพลังเหล่านั้นมาช่วยกำหนดนโยบาย

กลุ่มหรือเครือข่ายไม่เป็นทางการ 2 ประเภทที่ค่อนข้างประสบความสำเร็จในแง่การรวมตัวและมีพลังในการขับเคลื่อนกิจกรรมคือ กลุ่มเครือข่ายขององค์กรการเงินชุมชน และเครือข่ายด้านทรัพยากรธรรมชาติ แต่ทั้งสองกลุ่มมีจุดต่างกันตรงที่เครือข่ายขององค์กรการเงินและสวัสดิการชุมชนมองว่ารัฐเป็นพันธมิตร เพราะรัฐมีทรัพยากรที่อาจเข้ามาช่วยหนุนเสริมขบวนการของตน ในขณะที่เครือข่ายการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอาจไม่ได้มองว่ารัฐคือพันธมิตรเพราะปัญหาการแย่งชิงสิทธิในทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และความเชื่อว่ารัฐเป็นตัวแทนของนายทุน

ยังไม่เห็นว่านโยบายของรัฐบาลใหม่จะดึงพลังจากภาคประชาชนที่ดำรงอยู่ หรือสนับสนุนพลังของภาคประชาชนอย่างไร พรรคประชาธิปัตย์นั้นมักเชื่อมั่นในนักวิชาการและระบบราชการ แต่ถึงเวลาแล้วที่ต้องมองเห็นศักยภาพของภาคส่วนอื่นๆในสังคม และเข้าใจพลังของเศรษฐกิจนอกภาคทางการด้วย รัฐบาลสามารถใช้พลังของกลุ่มเครือข่ายในการให้ข้อคิดเห็นรวมถึงติดตามผลการทำงานของข้าราชการได้ด้วย

ถ้าจะมีนโยบายประชานิยม ก็ต้องทำประชานิยมให้มีคุณภาพ

ความสำเร็จของนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค ที่ตั้งอยู่บนฐานคิด “ถัวหน้า” แบบรัฐสวัสดิการ ทำให้ปัจจุบันนักวิชาการ เริ่มแยกแยะ “ประชานิยมที่ดี” แทนการตีขลุมว่าประชานิยมไม่ดีไปเสียทั้งหมด

นิยามของ “ประชานิยมที่ดี” ในความหมายของนักวิชาการบางท่านคือการไม่เลือกปฏิบัติ และการจัดสรรให้ถ้วนหน้าแก่ประชาชนทุกคน ซึ่งมีลักษณะสอดคล้องกับ “รัฐสวัสดิการ” ความสำเร็จเบื้องหลังอีกประการของโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค คือ การทำงานอย่างมีส่วนร่วม ใกล้ชิดกันระหว่างนักวิชาการ หน่วยปฏิบัติ และผู้กำหนดนโยบาย อย่างต่อเนื่อง และมีการปรับปรุง แก้ไขจนระบบลงตัว

ในมุมมองของนักเศรษฐศาสตร์นั้น รัฐสวัสดิการเข้ามาเสริมหรือทดแทนความล้มเหลวของระบบตลาดที่ไม่สามารถจัดบริการสวัสดิการพื้นฐานให้ประชาชนได้อย่างทั่วถึง ส่วนหนึ่งก็ด้วยเหตุที่เรามีคนรวยคนจน คนจนคนด้อยโอกาสที่ไม่มีอำนาจซื้อจึงขาดโอกาสที่จะเข้าถึงสวัสดิการที่ดีภายใต้ระบบตลาด ดังนั้น สวัสดิการโดยรัฐนอกจากจะช่วยแก้ปัญหาให้คนด้อยโอกาสแล้ว การกำหนดให้เป็น “สิทธิของทุกคน” แบบรัฐสวัสดิการ จึงถือเป็นการสร้างความเท่าเทียมกันระหว่างคนมีกับคนจนด้วย

จะมีทิศทางในการสร้างประชานิยมที่ดีหรือรัฐสวัสดิการอย่างไร อยากแนะนำให้รัฐบาลกลับไปอ่านงานเขียนของอาจารย์ป๋วย ตรงนั้นมีชุดของนโยบายที่ครอบคลุมพอที่จะให้ทิศทางเกี่ยวกับสิ่งที่รัฐควรทำ แนวทางการทำงานแบบโครงการการลงทุนทางสังคม (SIF) ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ 2540 และโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรคเป็นแนวทางที่ควรได้รับความสนใจ

พรรคประชาธิปัตย์กำลังเสนอนโยบายอีก 2 ประการ คือ การศึกษาฟรี 15 ปี และเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ มีคนบอกว่านี่เป็นประชานิยมที่เป็นแบบรัฐสวัสดิการคืออยู่บนฐานคิดถ้วนหน้า (สำหรับเด็กทุกคน และผู้สูงอายุทุกคน) แนวนโยบายให้การศึกษาฟรีและให้เบี้ยยังชีพไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่ประเด็นอยู่ที่รัฐบาลคุณอภิสิทธิ์จะดำเนินนโยบายทั้งสองให้ดีกว่าเดิมได้อย่างไร

การศึกษาเป็นเรื่องสำคัญและเป็นการลงทุนในระยะยาว การศึกษาฟรีไม่ได้มีผลเชิงคุณภาพในระยะยาวหากรัฐดีใจทยอยไม่แตกว่าการศึกษาแบบใดที่สังคมต้องการ โดยเฉพาะสังคมที่หลากหลายและเหลื่อมล้ำอย่างสังคมไทย การศึกษาในระบบในสภาพปัจจุบันนอกจากจะไม่สามารถสร้างเสริมศักยภาพการแข่งขันภายนอกได้อย่างจริงจังแล้ว ยังดองย่ำและขยายความเหลื่อมล้ำ เพราะไม่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนและท้องถิ่นได้

การศึกษาฟรีจะเป็นเพียงการสนับสนุนการศึกษาในระบบ ซึ่งเรารู้ว่าย่ำยไม่น่าพอใจสักเท่าไร การทุ่มเทให้กับการศึกษาฟรีจะมีผลลดการลงทุนของรัฐเพื่อศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยหรือไม่ อย่างไร รัฐจะสนับสนุนศึกษานอกระบบหรือไม่อย่างไร เมื่อเด็กๆออกไปนอกห้องเรียนยังไม่เห็นหนังสือดีราคาย่อมเขาให้เด็กๆได้อ่านมากนัก ยังไม่เห็นสวนสาธารณะ สนามเด็กเล่น สื่อสาธารณะสำหรับเด็ก งบประมาณส่วนนี้ไปอยู่ที่ไหน งบประมาณส่วนนี้ไปอยู่ที่ไหน งบกระตุ่นเศรษฐกิจผ่านการอุดหนุนการทำหนังสือดีๆ สื่อการศึกษาดีๆ เป็นเรื่องที่รัฐน่าจะลองหยิบขึ้นมาพิจารณา

รัฐควรสนับสนุนให้มีการศึกษาวิเคราะห์เศรษฐกิจนอกภาคทางการให้ลึกซึ้ง และรัฐต้องให้ความสำคัญอย่างจริงจังกับการมีฐานข้อมูลระดับจุลภาค

ปีที่แล้ว เมื่อเกิดวิกฤตพลังงานและอาหารแพง กระทรวงพาณิชย์วิ่งมาที่คณะเศรษฐศาสตร์ ปรึกษาวางจะรู้ได้อย่างไรว่าผลผลิตข้าวในประเทศในอีก 1-2 เดือนข้างหน้าจะมีอยู่จริงเท่าไร วันนั้นทั้งนักวิชาการและข้าราชการออกอาการ “ป้อ” เพราะทั้งนักวิชาการและกระทรวงพาณิชย์ก็ไม่มีข้อมูลว่าเรามีสต็อกข้าวจริงเท่าไร กระทรวงเกษตรฯ ไม่มีข้อมูลว่าในเดือนหน้ามีข้าวที่จะเก็บเกี่ยวได้อีกเท่าไร พวกเราไม่รู้ด้วยซ้ำว่าจะเก็บข้อมูลอย่างไรให้ทันกับการออกแบบมาตรการฉุกเฉิน ตัวช่วยกลับกลายเป็นภาคเอกชน ซึ่งแนะนำให้เราไปคุยกับบริษัทรับจ้างเกี่ยวข้าวในภาคกลาง (เพราะฤดูนั้นไม่มีข้าวในภาคอื่นฯ) ที่วิ่งตระเวนรถเกี่ยวข้าวอยู่ทั่วทุ่งท้องนาอย่างสม่ำเสมอ บริษัทเหล่านี้น่าจะช่วยประเมินข้อมูลได้ใกล้เคียงข้อเท็จจริงมากที่สุด

ที่ผ่านมา บริษัทซีพีลงทุนจ้างพนักงานวิ่งเก็บข้อมูลสินค้าเกษตรตามท้องทุ่ง กระทรวงเกษตรของสหรัฐอเมริกา (USDA) ก็ลงทุนจ้างคนไทยเก็บข้อมูลข้าวในพื้นที่ชนบท รัฐบาลไทยที่มีเจ้าหน้าที่รัฐมากมายอยู่ในพื้นที่ได้ให้ความสำคัญกับข้อมูลเพียงใด น่ายินดีที่หนึ่งในโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจของกระทรวงพาณิชย์คือการจ้างบัณฑิตอาสาสมัครเก็บข้อมูลสินค้าเกษตร มีข้อเสนอว่าข้อมูลที่เก็บควรเป็นข้อมูลที่กระทรวงพาณิชย์เองจะใช้ประโยชน์ได้ในการติดตามประเมินผลนโยบายด้านจําหน่ายสินค้าเกษตรที่กระทรวงฯ ได้ทุ่มเทงบประมาณไปมากมายภายใต้ชื่ออ้างของการ “กระตุ้นเศรษฐกิจ”

สิ่งสุดท้ายที่อยากเห็น คือ รัฐรู้ว่าอะไรที่ไม่ควรทำ เพราะรัฐไทยนั้น ได้ทำสิ่งที่ไม่ควรทำมากมายจนชาวบ้านแซวว่า ไม่มีรัฐที่ดี เผื่ออะไรๆ อาจจะดีขึ้น จึงได้แต่ฝากรัฐบาลใหม่ให้ช่วยคิดอย่างจริงจังว่า อะไรที่รัฐทำอยู่แต่แท้จริงแล้วไม่ควรทำ และอะไรที่รัฐควรทำแต่ยังไม่ได้ทำ